

KİŞİLERARASI PROBLEM ÇÖZME ENVANTERİ'NİN (KPÇE) GELİŞTİRİLMESİ: GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI

Sabahattin Çam*

Songül Tümkaya**

ÖZET

Çalışmada, bireylerin kişilerarası problem çözme becerilerini ölçmek için bir ölçme aracı geliştirmek amaçlanmıştır. Bu amaçla, 18-30 yaşları arasında ve farklı programlarda öğrenim gören 526 lisans ve yüksek lisans öğrencisine 90 maddelik Kişilerarası Problem Çözme Envanteri- Deneme Formu uygulanarak veriler toplanmıştır. Yapılan Açıklayıcı Faktör Analizi çalışmasında aracın kişilerarası problem çözmeyle ilgili beş ayrı boyuttan oluştuğu görülmüştür. Bunlar; Probleme Olumsuz Yaklaşma, Yapıcı Problem Çözme, Kendine Güvensizlik, Sorumluluk Almama ve Israrıcı-Sebatkar Yaklaşım alt ölçekleri olarak adlandırılmıştır. Ölçüt bağıntılı geçerlik çalışmasında envanterin, Problem Çözme Envanteri ve Sürekli Kaygı Ölçeği ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Alt ölçeklerin Cronbach alfa iç tutarlılık değerleri .67 ile .91 arasında; test-tekrar test kararlılık katsayıları ise .69 ile .89 arasında değişmektedir. Araç beşli derecelendirme seçeneği olan 50 maddeden oluşmaktadır. Çalışmadaki bulgular, geliştirilen aracın 18-30 yaşları arasındaki üniversite öğrencilerinin kişilerarası problem çözme becerilerini ölçmek için kullanılabileceğini göstermiştir.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: Kişilerarası problem çözme envanteri, geçerlik, güvenilirlik

ABSTRACT

The purpose of this study is to develop a scale that assess the interpersonal problem solving skills of individuals. The data for this study are collected by using a initial form of a 90-itemed Interpersonal Problem Solving Inventory from the sample of 526 graduate and undergraduate university students (aged between 18 to 30), who have been attending different education programs at various departments at Çukurova University. The results of explanatory factor analysis show that the scale consists of five interpersonal problem solving dimensions. These five dimensions are called; 1.Approaching problems in a negative way, 2.Constructive problem solving, 3.Lack of self-confidence, 4.Unwilling to take responsibility, and 5. Insistent-persevering approach sub-scales. For the criterion validity it has been found that the scale has a relationship with the PSI and the STAI-T. The internal consistency values of Cronbach alfa for the sub-scales are found between .67 and .91; the test-retest reliability is found between .69 and .89. The scale consist of 50 items constructed in a form of 5-point scale. The results of the study indicated that the scale can be used to measure problem solving skills of university students aged between 18 to 30 years old.

KEY WORDS: Interpersonal problem solving inventory, validity, reliability

* Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü; Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim Dalı, Adana. e-posta: sabahcam@cu.edu.tr

** Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü; Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı, Adana. e-posta:stumkaya@cu.edu.tr

Toplum içinde hemen hemen her insan, problem çözmeye yönelik birçok durumla karşı karşıya kalmaktadır. Morgan (1991) problemi temelde, bireyin bir hedefe ulaşmada engellenme ile karşılaştığı bir çatışma durumu olarak tanımlamaktadır. Heppner ve Krauskopf'a (1987) göre ise, kişinin içsel ve dışsal taleplerine tepki verme durumudur. D'Zurilla ve Nezu'ya (1987) göre problem, etkili olmak ya da uyum sağlamak için tepki gerektiren durumdur.

Problem çözmeye ve karar verme, kişinin çok sayıda alternatifi belirlediği, değerlendirdiği ve bu alternatiflerden birini uygulamak için seçtiği karmaşık bir aşamalar bütünüdür (Phillips, Pazienc ve Ferrin, 1984). Sosyal problem çözmeye kavramı, gerçek yaşamda oluşan problemlerin çözümüne dayandırılan bir kavramdır. D'Zurilla ve Nezu (1990) sosyal problem çözmeyi, kişinin gerçek yaşamında her gün karşı karşıya kaldığı problemlerini çözmeye kullandığı etkili başa çıkma yollarını keşfetmesi ve etkili bilişsel-davranışsal süreçleri üretmesi olarak tanımlamaktadır.

Problem çözmeye davranışı duruma ve zamana göre değişmektedir. Her bireye göre problemi algılama durumu değişiklik göstereceğinden, problemi çözmeye davranışları da buna bağlı olarak değişecektir. Heppner ve Petersen (1982) problem çözmeyi, problemlerle başa çıkma ile eş anlamlı olarak kullanmaktadır.

Davranışçı yaklaşıma göre; kişinin problem çözmeye becerilerini geçmiş yaşantılarına göre nasıl değerlendirdiği, problemi nasıl tanımladığı, alternatif çözüm yollarını nasıl oluşturduğu, nasıl karar verdiği gözlenemediği için kişinin problemin çözümü için uygulamaya koyduğu gözlenebilir davranış problem çözmeye esas alınmalıdır (Schultz, 1981). Bilişsel yaklaşıma göre ise, problem çözmeye süreçleri daha çok; problemi anlamak, alternatif hipotezler oluşturmak ve bunlar arasından seçim yapmak, çözümleri uygulamak ve kontrol etmek basamaklarından oluşmaktadır (Lange, 1993).

Eğitim, bilim, ekonomi ve akıl sağlığı gibi değişik alanlarda kullanılan problem çözmeye, 1960'lı yıllarda temel bilimlerde laboratuvar ortamında karşılaşılan problemlerde ve uyum problemlerinin çözümünde kullanılmıştır. 1960-1970'lerde Shure, Spivack ve arkadaşları psikolojik tedavide kullanmak için problem çözmeye araştırmalarını doğrudan bu alana yönlendirmişlerdir. Shure ve Spivack (1972) kişilerarası problemlerde; probleme duyarlılık, alternatif çözüm üretme, nedensel düşünme ve sebep-sonuç düşüncesine yönelik bilişsel problem çözmeye becerilerine dayalı araştırmalara yol açmışlardır. Bu çizgideki araştırmalarda büyük çoğunlukla hipotetik problem çözmeye, daha iyi çözümler ve daha etkili psikolojik tedavilere ilişkin alternatif sonuçlar ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Bilişsel yaklaşımı benimseyen birçok araştırmacı, problem çözmeye çeşitli aşamalardan oluşan bir süreç olarak ele almıştır. Problem çözmeye ile ilgili aşamalı modellerden ilki ve en çok bilineni D'Zurilla ve Goldfried'in (1971) beş aşamalı modelidir (genel yönelim, problemi açıklama ve tanımlama, alternatif üretme, karar verme ve uygulama). D'Zurilla ve Goldfried (1971) tarafından geliştirilen ve daha sonra D'Zurilla ve Nezu (D'Zurilla ve Nezu,1982; D'Zurilla, 1986) tarafından genişletilen bu problem çözmeye modeli, benzer konudaki bir çok araştırmacının temelini oluşturmuştur. D'Zurilla ve Nezu'nun (1990), önerdiği modele göre, problem çözmeye sonuçları, birbirinden bağımsız iki boyut tarafından belirlenmektedir. Bunlar; (1) probleme yönelme ve (2) problem çözmeye becerileridir.

Probleme yönelme boyutu, kişinin problem karşısındaki bilişsel, duygusal ve davranışsal tepkileri olmak üzere üç alt bileşeni içermektedir. Probleme yönelme, kişinin günlük problemlerle ilgili genel farkındalıkları ve algılamalarını yansıtır (örneğin, problemi bir tehdit olarak algılama ya da probleme meydan okuma). Bunlar kişinin problem ve problem çözmeye ilgili geçmiş yaşantılarına dayanmakta ve kişinin problemle ilgili algılamalarını ve değerlendirmelerini etki-

lemektedir. Bu algılamalar problem çözme performansını yavaşlatabilme ya da kolaylaştırabilmesine karşın, problem çözme tekniklerini içermez. Bu tepkiler kişinin problem çözmeye başlamasını; göstereceği performansın etkililiğini; karşılaştığı engellerle ve bunlardan kaynaklanan duygusal problemlerle baş etmek için harcadığı zamanı ve gösterdiği çaba miktarını etkileyerek, kişinin problem çözme performansı üzerinde artırıcı ya da engelleyici etkiye neden olmaktadır.

Bilişsel tepkiler alt bileşeni; kişinin problemler ortaya çıktığında problemlerin farkına varmasını sağlayacak dikkati, problem ve problem çözme ile ilgili kalıplaşmış, değişmesi oldukça güç tutumları, değerlendirmeleri, beklentileri, vaatleri içermektedir. Bu bilişsel değişkenler, kişinin problemlerinin nedenleri hakkındaki inançlarını, bunların anlamlarını değerlendirmesini, kişisel kontrol inançlarını, beklentilerini ve problem çözmek için harcadığı zamanı ve gösterdiği çabayı belirlemektedir.

Duygusal tepkiler alt bileşeni; ortaya çıkan problemlerle ilgili kişinin aniden ortaya çıkan duygusal durumunu içermektedir. Bu duygusal durumlar, olumsuz (kaygı, öfke vs.) ve olumlu (coşku, umut vs.) ya da her iki duygusal durumdur.

Davranışsal tepkiler alt bileşeni; kişinin problemlerle ve problem çözme ile ilgili davranışsal yaklaşma ve kaçınma eğilimlerini içermektedir. Yaklaşma yönelimi, problemlerle mücadele etme eğilimidir. Buna karşın kaçınma yönelimi ise problemlerle mücadele etmekten vazgeçme ya da problemleri çözmede başkalarına bağımlı olma eğilimidir.

Modelin ikinci boyutu olan problem çözme becerileri; uygun problem çözme, bir problemi mantıklı bir şekilde ele alma, problem çözme becerilerini düzenleme, uygulama ve geliştirme ile en iyi çözümü bulmayı veya başa çıkma yollarını kullanmayı ifade eder. Bu boyutun alt bileşenleri dört hedefe yönelik görevden oluşmaktadır. Bunlar;

1. Problemin tanımlanması ve formüle edilmesi: Problemlerle ilgili ve doğru bilgiler elde etmek, problemin yapısını anlamak ve gerçekçi problem çözme hedefleri ortaya koymaktır.
2. Alternatif çözümlerin oluşturulması: Çözüm yollarını arttırmak için mümkün olduğu kadar çok alternatif belirlemek, keşfetmek ya da meydana getirmektir.
3. Karar verme: Birden fazla alternatif içinden problem için en uygununu seçmektir.
4. Çözümün uygulanması ve değerlendirilmesi: Çözüm uygulamaya koyulduktan sonra ortaya çıkan sonuçların değerlendirilmesidir.

D'Zurilla ve Nezu'nun (1990), iki boyut ve yedi alt bileşenden oluşan sosyal problem çözme ölçeğini yeniden gözden geçiren Maydeu-Olivares ve D'Zurilla (1996), yaptıkları yeni faktör analizi sonucunda beş boyutlu faktör yapısı elde etmişler ve bu beşli yapının daha uygun olduğunu bildirmişlerdir. Bu modele göre kişi problemle karşılaştığında çeşitli tepkilerde bulunabilir. Kişinin geçmiş yaşantılarına dayanan probleme yönelme faktörü; (1) Probleme olumlu yönelme ve (2) Probleme olumsuz yönelmeden oluşmaktadır. Problem çözme faktörü ise; (1) Akılcı problem çözme, (2) İçtepisel/dikkatsiz yaklaşım ve (3) Kaçınmacı yaklaşım olarak belirlenmiştir. İçtepisel/dikkatsiz yaklaşım, problem çözme becerilerindeki eksik uygulamalardır. Kaçınmacı yaklaşım, problem çözümüne yönelik olmayan problem çözme becerileridir. Bu modele göre kişi problem çözme ile ilgili olumlu yönelime sahipse akılcı problem çözme becerilerini kullanacaktır. Bunun tersine kişi probleme olumsuz yönelime sahipse problem çözme becerilerini eksik ve yetersiz kullanacak ve problemden kaçınma yolunu seçecektir.

Adölesanlar için sosyal problem çözme envanteri geliştiren Frauenknecht ve Black (1995), D'Zurilla

ve Nezu'dan etkilenecek üç ölçekli bir model geliştirmişlerdir. Bu üç ölçek; (1) Doğal oluşum, (2) Probleme yönelme ve (3) Problem çözme becerileridir. Probleme yönelme ölçeğindeki üç alt ölçek; bilişsel, duygusal ve davranışsal yönelmedir. Problem çözme becerileri ölçeğindeki dört alt ölçek ise; problemi belirleme, alternatif üretme, sonuç hakkında tahmin yürütme ve yerine getirme/değerlendirme/yeniden düzenlemedir.

Maydeu-Olivares ve D'Zurilla'nın (1996), revize edilmiş Sosyal Problem Çözme Envanteri'ni Türkçe'ye uyarlayan Dora (2003), orijinal forma uygun olarak beş faktörlü bir yapı elde etmiştir. Fakat bu çalışmada bazı maddelerin faktör yüklerinin .30'un altında olduğu ve bazı maddelerin yerleştikleri faktörlerin orijinal formdakine benzer olmadığı görülmüştür. Türkçe formundan elde edilen iç tutarlılık ve madde-toplam puan korelasyon katsayıları da orijinali için elde edilen korelasyon katsayılarından düşük bulunmuştur. Ancak ölçeğin Almanca'ya çevirisi ile yapılan faktör analizi çalışmaları sonucunda, orijinal ölçekle benzer sonuçların elde edildiği görülmüştür (Graf, 2003).

Heppner ve Petersen da (1982), beş aşamalı bir problem çözme modeli önermişlerdir (genel yönelim, problemin tanımı, alternatif üretme, karar verme ve değerlendirme). Ancak, bu beş aşama göz önünde bulundurularak geliştirilen 35 maddelik ölçeğin yapı geçerliğine ilişkin faktör analizi sonuçları belirlenen beş aşamayı desteklememiştir. Yapılan analizler üç faktörlü bir yapı göstermiştir. Bunlar; (1) Problem çözme yeteneğine güven, (2) Yaklaşma-kaçınma ve (3) Kişisel kontrolüdür (Heppner, Witty ve Dixon, 2004). Türkiye'de 1990'lı yılların başından itibaren problem çözme becerilerinin ölçüldüğü araştırmalarda bu ölçeğin kullanıldığı görülmektedir. Ölçek, Maydeu-Olivares ve D'Zurilla (1997) tarafından sosyal problem çözme teorisi çerçevesinde yeniden faktör yapısı incelenmiş ve ölçeğin "problem çözme yetkinliği" ve "problem çözme becerileri" şeklinde ikili yapıya sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Problem Çözme Envanteri'nin Türkiye'deki ilk geçerlik güvenirlik çalışmasını üniversite öğrencileri ile Taylan (1990) yapmıştır. Daha sonra benzer şekilde Şahin, Şahin ve Heppner'ın (1993) ölçekle ilgili yaptıkları faktör analizi sonucunda, "Aceleci yaklaşım", "Düşünen yaklaşım", "Kaçıngan yaklaşım", "Değerlendirici yaklaşım", "Kendine güvenli yaklaşım" ve "Planlı yaklaşım" olmak üzere altı faktörlü bir yapı belirlenmiştir (Savaşır ve Şahin, 1997). Her iki çalışmada da ölçme aracının yapısal özelliklerinin orijinal formundan farklı olduğu görülmüştür.

Problem çözme tutumlar, davranışlar ve beceriler hakkında bir bilgi verirken bireylerin kişilik özellikleriyle bir ilişkisinin olup olmadığı hakkında bilgi verememektedir. Problem çözme kişilerarası, kişisel ya da sosyal bir problem çözme anlamında ele alındığında açık ya da örtük olarak bilişsel, duygusal ve davranışsal süreçlerin kullanıldığı karmaşık bir çözüm ya da tepkiler anlamına gelmektedir. Sosyal problem çözme süreci gerçek yaşamda ortaya çıkan bir durumda öğrenilmiş bir seri bilişsel ve davranışsal becerilerden oluşmaktadır. (Frauenknecht ve Black,1995). Bu açıklamalar göz önünde bulundurulduğunda kişilerarası problem çözme, sosyal problem çözmenin içinde yer alan bir yapı olarak ele alınabilir.

Kişilerarası problem veya çatışmaların nedenleri çok farklı olabilmektedir. Nedeni ne olursa olsun kişilerarası problem "etkileşimde bulunan taraflardan en az birinin, mevcut etkileşim biçimi ile ideal etkileşim biçimi arasındaki farkı algıladığı, bu fark yüzünden gerginlik hissettiği, gerginliği ortadan kaldırmak için girişimlerde bulunduğu, ancak girişimlerinin engellendiği bir durum" (Öğülmüş, 2001; 9) olarak tanımlanmaktadır. Bu anlamda kişilerarası problem çözme, bireyin kişilerarası ilişkilerde yaşadığı mevcut durum ile ulaşmak istediği durum arasındaki farkın algılandığı ve bunun yol açtığı gerginliği ortadan kaldırmaya yönelik çabaları içeren bilişsel ve davranışsal bir süreç olarak ifade edilebilir. Johnson ve Johnson (1995), kişile-

rarası bir problem ya da bir çatışma yaşadığında insanların beş farklı çözüm stratejisinden birini izleyebileceklerini belirtmektedir. İzlenecek strateji, amaç ve ilişkinin önemine verilen değere (az önemli-çok önemli) bağlı olarak değişmektedir. Bu iki faktör çerçevesinde; geri çekilme, yatıştırma, uzlaşma, güç kullanma ve yüzleşme stratejileri tanımlanmıştır.

Yukarıda ifade edildiği gibi Türkçe'ye uyarılması yapılan Problem Çözme Envanteri ve Sosyal Problem Çözme Envanteri'nin Türk kültüründe kullanılmalarının önemli sınırlılıkları vardır. Bunun dışında her iki ölçek de, bireylerin sosyal ve günlük yaşamlarında karşılaştıkları genel ve kişisel problemlere yaklaşımları ve bunlara yönelik çözüm davranışlarını ölçmeyi hedeflemektedir. Bunlar kişilerarası ilişkilerde yaşanan problemler hakkında bilgiler verse de bu ilişkilerde yaşanan problemlere yönelik yaklaşım ve davranışları açıklamada yeterli oldukları söylenemez. Yurtdışında geliştirilmiş olan bu ölçeklerin sınırlılıkları nedeniyle, kendi toplumumuza uygun bir kişilerarası problem çözme yaklaşım ve davranışlarını ölçmeyi hedefleyen bir aracın geliştirilmesi gereksinimi ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla, bu çalışmada Kişilerarası Problem Çözme Envanteri'nin geliştirilmesi amaçlanmış ve geliştirilen ölçeğin psikometrik sonuçları aktarılmıştır.

YÖNTEM

Araştırma bireylerin kişilerarası ilişkilerde yaşadıkları problemleri çözme konusunda kendini nasıl değerlendirdiklerini ölçmeye yönelik bir ölçme aracı geliştirme çalışmasıdır.

Örneklem

Çalışmanın faktör analizinin yapıldığı örnekleme, Çukurova Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık, İktisadi ve İdari Bilimler, Eğitim ve Ziraat Fakülteleri'nde lisans ve Fen ve Sosyal Bilimler Enstitüleri'nin Tezsiz Yüksek Lisans Orta Öğretim Alan Öğretmenliği

programlarında öğrenim gören toplam 526 öğrenci alınmıştır. Örneklem seçiminde farklı alanlardan öğrencilerin alınmasına özen gösterilmiş; fen, sosyal ve dil eğitimi alanlarında yer alan 13 ayrı programdan öğrenciler örnekleme de yer almıştır. Örneklemin 260'ı kız, 266'sı erkeklerden oluşmaktadır. Öğrencilerin 169'u ikinci, 118'i üçüncü, 117'si dördüncü sınıf ve 122'si yüksek lisans öğrencisidir. Yaşları 18 ile 30 arasında değişmekte, yaş ortalaması ise 21.82'dir (ss=2.07). Çalışmada yaşları ergenlik dönemine denk gelecek kadar düşük olan (16, 17 yaş) ve uyum sorunları yaşıyor olabileceği düşünülen birinci sınıf öğrencileri örnekleme alınmamıştır.

Ölçüt bağımlı geçerlik çalışması örnekleme tezsiz yüksek lisanstan biyoloji, fizik ve kimya; lisans-tan da İngilizce, sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği programlarında okuyan 48'i kız ve 49'u da erkek olmak üzere toplam 97 öğrenci alınmıştır. Bunların 26'sı ikinci sınıf, 24'ü üçüncü sınıf, 10'u dördüncü sınıf ve 37'si de tezsiz yüksek lisans öğrencisidir. Yaşları 18 ile 30 arasında değişmekte, yaş ortalaması 22.26'dır (ss=2.50).

Veri Toplama Araçları

Kişilerarası Problem Çözme Envanteri- Deneme Formu

Madde Havuzunun Oluşturulması: Geliştirilen envanterin deneme formunun maddelerini hazırlamak amacıyla Heppner ve Petersen (1982) tarafından geliştirilen Problem Çözme Envanteri ve D'Zurilla ve Nezu'nun (1990) geliştirdikleri Sosyal Problem Çözme Envanteri'ndeki kuramsal çerçeve incelenmiştir. Ayrıca kişilerarası ilişkiler ve kişilerarası problem çözme yaklaşımları konusundaki literatür taranmıştır. Bu bilgiler ışığında maddeleri yazmak için farklı program ve sınıf düzeyinde öğrenim gören kız ve erkeklerden oluşan 70 öğrenciden, kişilerarası problem yaşadıklarında problemi nasıl karşıladıkları, neler düşündükleri, hangi duy-

guları yaşadıkları ve problemi çözebilmek için neler yaptıklarını içeren kompozisyon yazmaları istenmiştir. Kompozisyonlardaki ifadelerin içeriği incelenerek kişilerarası problem çözmeyle ilgili düşünce, duygu ve davranışları içeren 90 madde yazılmıştır. Maddelerin bir kısmı olumlu bir kısmı da olumsuz biçimde ifade edilmiştir. Maddelerin “Hiç Uygun Değil” (1), “Biraz Uygun” (2), “Uygun” (3), “Çoğunlukla Uygun” (4) ve “Tamamıyla Uygun” (5) biçiminde beşli derecelendirme seçenekleri oluşturulmuştur.

Maddelerin Anlaşılabilirliğinin İncelenmesi: Hazırlanan 90 maddelik denemelik form Tezsiz Yüksek Lisans Orta Öğretim Alan Öğretmenliği Türk Dili ve Edebiyatı programından 35 ve Sınıf Öğretmenliği lisans programından 15 öğrencinin görüşüne sunulmuştur. Bu gruptaki öğrencilerden maddeleri anlaşılabilirlikleri açısından değerlendirmeleri, var ise ifade hatalarını düzeltmeleri ve kendilerini bu maddeler açısından 1 ile 5 arasında bir puanla değerlendirmeleri istenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda altı maddenin anlaşılmasının güç olduğu gözlenmiştir. Bu maddelerin ifadeleri üzerinde tekrar çalışılmış ve gelen öneriler doğrultusunda düzeltmeler yapılmıştır. Ayrıca öğrencilerin maddelere verdikleri yanıtların genişliğine bakılmış ve tüm maddelere verilen yanıt değerlerinin 1 ile 5 arasında değiştiği görülmüştür.

Denemelik forma yönerge metni yazılmış ve cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi ve öğrenim görülen bölümün belirtilebileceği sorular eklenmiştir. Bu işlemler sonucunda geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları için denemelik forma son şekli verilmiştir.

Problem Çözme Envanteri (PÇE): Bireylerin günlük yaşantılarında karşılaştıkları problemlere nasıl tepki verdiklerini ölçmeyi hedefleyen bir araçtır. Heppner ve Petersen tarafından 1982 yılında geliştirilmiş ve Türk kültürüne uyarlama çalışmaları Taylan (1990) ve Şahin, Şahin ve Heppner (1993) tarafından yapılmıştır. Olumlu ve olumsuz formüle edilen toplam

35 maddenin yer aldığı ölçekte 32 madde değerlendirilmeye alınmaktadır. Maddelerin altılı derecelendirmeye uygun yanıtlama seçenekleri vardır. Envanterde Problem çözme yeteneğine güven, Kişisel kontrol ve Yaklaşma-kaçınma alt ölçekleri yer almaktadır. Alınan yüksek puan problem çözme becerisi algısının düşük olduğuna işaret etmektedir (Savaşır ve Şahin, 1997). Yapılan uyarlama, geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarından elde edilen sonuçlar, bir takım sınırlılıklarıyla birlikte ölçeğin araştırma amacıyla kullanılabileceğini göstermektedir (Taylan, 1990; Savaşır ve Şahin, 1997; Çam, 1995). Ancak yapılan faktör analizi çalışması sonuçları, ölçeğin orijinaliyle yapılan çalışma sonuçlarıyla paralellik göstermemektedir.

Sürekli Kaygı Ölçeği (SKÖ): Spilberger, Gorsuch ve Laushene tarafından geliştirilen ve Türkçe'ye uyarlaması 1985 yılında Öner ve Le Compte tarafından yapılan Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri'nin bir ölçeğidir. Ölçek 20 maddeden oluşmaktadır. Maddelere verilen yanıtlar 1 ile 4 arasında puanlanmaktadır. Elde edilen yüksek puan, yüksek sürekli kaygıya işaret etmektedir. Ölçeğin 10, 15, 30, 120 ve 365 günlük aralarla beş ayrı öğrenci grubuna iki defa uygulanması sonucunda elde edilen değişmezlik katsayılarının .71 ile .86 arasında değiştiği bulunmuştur. İç tutarlık katsayısı .83 ve homojenlik katsayısı da .87'dir. Madde-toplam puan korelasyon değerleri ise .34 ile .72 arasında değişmektedir. Normal, fiziksel hastalığı olan ve tanı almış psikiyatri hastalarında yapılan ölçüt bağımlı geçerlik çalışmasında ölçeğin geçerliğine yönelik kanıtların olduğu saptanmıştır. Ayrıca iki faktörlü kaygı kuramı çerçevesinde yapılan bir diğer geçerlik çalışmasında ölçeğin yapı geçerliğine sahip olduğu bulunmuştur (Öner, 1997).

İşlem

Veriler, sınıf ortamında ve grup halinde araştırmacılar tarafından toplanmıştır. Ölçeklerin uygulanacağı gruplara araştırma hakkında bilgiler verilmiş ve

veri toplama araçlarının yönergesi açıklanarak uygulanmıştır. Her bir grupta veri toplama süresi ortalama 30 dakika sürmüştür. Veriler 2005 yılının yaz ve güz dönemlerinde toplanmıştır.

Veriler 11.5 SPSS paket programı ile analiz edilmiştir. Önce verilerden betimsel istatistik değerler hesaplanmıştır. Ölçeğin faktör yapısını incelemek için Açıklayıcı Faktör Analizi kullanılmıştır. Faktör analizi sonucunda maddelerin faktörlere kabul edilmesinde en az .40 faktör yüküne sahip olması ve iki faktör yükü arasındaki farkın da .20 olması ölçütleri aranmıştır. Denemelik formun alt ölçeklerinin kendi aralarındaki ilişkilerine, bunların diğer ölçeklerle ilişkisine ve kararlılık katsayısına Pearson Korelasyon Katsayısı ile bakılmıştır. Farklı grupların puanlarının karşılaştırılması tek yönlü varyans analizi ile yapılmıştır. İç tutarlık için Cronbach Alfa Katsayısı hesaplanmıştır. Analiz sonuçlarının yorumlanmasında 0.05 anlamlılık düzeyi ölçüt alınmıştır.

BULGULAR

Örneklemden toplanan verilerden boş/kayıp veriler incelenmiş ve rastlanan en yüksek kayıp veri frekansının iki maddede beş olduğu görülmüştür. Tüm maddelere bakıldığında önemli kabul edilecek miktarda ve sistemli şekilde kayıp verinin olmadığı gözlenmiştir. Böylece kayıp verilerin düzenlenmesi aritmetik ortalama göre (meanweise) yapılmıştır.

Madde puanları genişlik, aritmetik ortalama, standart sapma, çarpıklık ve basıklık/sivrilik değerleri açısından değerlendirilmiştir. Tüm maddelerin puan genişliği değerinin 4 olduğu görülmüştür. Aritmetik ortalama değeri 1.50'dan düşük ve 4.00'dan yüksek olan maddeler ile çarpıklık değeri 2.00'dan, basıklık/sivrilik değeri de 3.00'dan yüksek olan maddeler tespit edilmiştir. Bu ölçütlerden en az birine uyan toplam 16 madde belirlenmiş ve bu maddeler analizlere dahil edilmemiştir. Analizlere dahil edilen 74 maddenin

aritmetik ortalama değerleri 1.59 - 3.96, standart sapma değerleri ise 0.94 - 1.41 arasında değişmektedir. En yüksek çarpıklık değeri 1.96, en yüksek basıklık/sivrilik değerinin de 2.85 olduğu görülmüştür.

Yapı Geçerliliği

Ölçeğin yapı geçerliliği faktör analizi tekniğiyle incelenmiştir. Maddelerin faktör yapısının nasıl olduğunu belirlemek için Temel Bileşenler Analizi yaklaşımı benimsenerek Açıklayıcı Faktör Analizi yapılmıştır. Sonuçta örneklem yeterlik katsayısının (KMO)=0.90 olduğu ve maddelerin ortak varyans değerlerinin de .45 ile .68 arasında değiştiği gözlenmiştir. Faktör analizi sonucunda özdeğeri 1.00'den yüksek olan ve varyansın %57.03'ünü açıklayan 16 faktörlü bir çözüme ulaşılmıştır. Faktörlerin öz değerlere göre grafiği (scree plot) incelendiğinde yapının beş faktörlü olarak incelenmesinin uygun olacağı kabul edilmiştir. Çünkü 5. faktörden sonra önemli kabul edilecek kırılmanın olduğu, 6. faktörün özdeğeri (1.58) ile 16. faktörün özdeğeri (1.02) arasındaki farkın oldukça küçük olduğu gözlenmiştir. Faktörlerin değerleri incelendiğinde öz değeri 2.00 ve daha yüksek olan beş faktör olduğu ve bu faktörlerin toplam varyansın % 38.38'ini açıkladığı görülmüştür.

Bu değerlerden hareketle maddeler varimaksdik döndürme tekniğiyle beş faktörle sınırlandırılmış olarak çözümleme yapılmıştır. Sonuçta 11 yineleme ile çözüme ulaşılmıştır. Maddelerin faktör yüklerine yönelik değerler incelendiğinde, 74 maddeden 46'sının beş faktöre belirlenen ölçütlere (en düşük .40 faktör yükü ve iki faktör yükü arasındaki farkın değeri en az .20 olması) uygun biçimde yüklendiği görülmüştür. Ayrıca dört madde yukarıdaki ölçütleri karşılamamasına rağmen içeriklerine bakılarak ölçekten çıkarılmamış, ilgili faktörlere dahil edilmiştir. Bunlara yönelik bilgiler aşağıda yer almaktadır. Böylece analiz sonucunda 50 madde ölçeğe alınmıştır. Faktör analizi sonucunda elde edilen değerler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Maddelerin Faktör Yüğü, Faktörlerin Özdeğeri, Varyansı Açıklama Değeri ve Madde-Alt Ölçek Toplam Puan r Değeri

Md. No	1.Fa.	2.Fa.	3.Fa.	4.Fa.	5.Fa.	r**
77 (41)*	.73		.19	.20		.74
26 (12)	.72					.64
19 (9)	.71		.20			.68
34 (18)	.68		.28			.69
12 (5)	.68					.58
13 (6)	.67		.11			.61
41 (23)	.66		.35			.65
57 (30)	.66		.29			.66
16 (8)	.57		.20	-.24		.49
88 (48)	.56	.17	.15		.16	.56
63 (33)	.54			.27		.53
87 (47)	.54		.11	.19	.19	.54
81 (43)	.53		.27	.30		.58
75 (40)	.52			.29		.48
33 (17)	.51			.26	.12	.51
85 (45)	.50			.10	.11	.47
66 (35)		.70			.12	.66
29 (14)	.14	.68				.60
55 (29)	.12	.65	-.17			.58
28 (13)		.63			.29	.63
65 (34)		.61			.29	.62
67 (36)	-.24	.59		-.12	.18	.56
61 (32)		.59		.13	.22	.54
68 (37)		.58		-.20	.23	.59
30 (15)		.55			.23	.54
35 (19)	.20	.55			.10	.49
89 (49)		.54	.18	-.24		.49
7 (2)		.54		-.12		.41
44 (25)		.52				.44
20 (10)		.51	-.14	.13		.42
90 (50)		.49		-.32	.16	.48
31 (16)		.48				.41
49 (27)	.40		.55		-.13	.47
42 (24)	.34	-.14	.54	.15		.52
52 (28)	.19	-.27	.53	.21	.22	.42
40 (22)	.27		.49	.11	-.13	.44
46 (26)			.44			.22
83 (44)	.16		.43			.34
18 (20)	.22		.38	.14		.30
71 (38)			.33	.60		.54
73 (39)	.38			.58		.50
78 (42)	.12		.32	.58	-.18	.54
38 (21)	.11		.30	.52	.20	.46
23 (11)	.23		.29	.50		.50
86 (46)		.29			.62	.45
9 (3)	.32				.52	.36
60 (31)		.32			.50	.44
1 (1)		.28	-.13	-.27	.50	.38
11 (4)	.20	.22		.15	.48	.52
14 (7)		.33	.11	.19	.43	.40
Öz Değ.	10.98	9.44	3.43	2.55	2.00	
Var.%	14.84	12.76	4.64	3.44	2.70	
Toplam	14.84	27.60	32.24	35.68	38.38	

* Parantez içindeki değerler 50 maddelik formdaki madde numaralarıdır.

** $p < 0.05$

Tabloda görüldüğü gibi, 16 maddenin .50 ile .73 arasında değişen faktör yükleriyle birinci faktöre yüklendiği, bu faktörün özdeğerinin 10.98 olduğu ve varyansın %14.84'ünü açıkladığı bulunmuştur. Birinci faktöre yüklenen maddelerin kişilerarası bir problemle karşılaşıldığında yaşanan çaresizlik, karamsarlık ve üzüntü gibi yoğun olumsuz duygu ve düşüncelerle ilgili olduğu görülmektedir. Böylece birinci faktöre **“Probleme Olumsuz Yaklaşma (POY)”** alt ölçeği adı verilmiştir. Bu faktördeki maddelere ilişkin örnek maddeler şöyledir: *“Eğer yaşadığım problem büyükse dünya başıma yıkılmış gibi hissedirim.”*, *“Bir problem yaşadığımda, bununla ilgili yoğun üzüntü yaşarım.”*

İkinci faktörde de 16 maddenin .48 ile .70 arasında değişen faktör yükleriyle toplandığı gözlenmiştir. Faktörün özdeğeri 9.44 ve varyansın %12.76'sını açıklamaktadır. İkinci faktörde toplanan maddelerin kişilerarası problem yaşandığında problemin etkili ve yapıcı biçimde çözümünde katkı sağlayan; duygu, düşünce ve davranışlarla ilişkili olduğu görülmektedir. Bu faktöre de **“Yapıcı Problem Çözme (YPC)”** alt ölçeği adı verilmiştir. Bunlara yönelik örnek maddeler aşağıda verilmiştir.

“Yaşadığım problemin bana veya başkalarına doğrudan ya da dolaylı etkilerini düşünürüm.”

“Bir problem durumunda, problem yaşadığım kişinin problemle ilgili neler düşünüyor olabileceğini tahmin etmeye çalışırım.”

Üçüncü faktörde .38 ile .55 arasında değişen değerlerle yüklenen 7 maddenin toplandığı bulunmuştur. Bu faktörün özdeğerinin 3.43 ve varyansın da %4.64'ünü açıkladığı görülmektedir. Burada bir madde .55 (49. madde) ve bir madde de .38 (18. madde) değerle bu faktöre yüklenirken birinci faktöre de .40 ve .22 değeriyle yüklenmiştir. Ancak maddelerin içeriğine bakıldığında maddeler ölçekten çıkarılmamış, üçüncü faktöre alınmasının daha uygun olacağı düşünülmüştür. Üçüncü faktöre toplanan maddelerin içerikleri karşıla-

lan problemin çözümüne yönelik güvensizliğe işaret etmektedir. Bu faktör “**Kendine Güvensizlik (KG)**” alt ölçeği olarak adlandırılmıştır. Buna yönelik örnek maddeler ise aşağıdadır.

“Bir sorun yaşadığımda, onu çözme konusunda kendimden kuşulanırım.”,

“Bir sorun yaşadığımda, çözüm için ne yaparsam yapayım içinde bulunduğum durumu değiştiremem.”

Dördüncü faktörün özdeğerinin 2.55 olduğu ve varyansın da % 3.44’ünü açıkladığı bulunmuştur. Bu faktöre de beş madde .50 ile .60 arasında değerlerle yüklenmiştir. Söz konusu maddeler incelendiğinde “Biriyle bir problem yaşadığımda karşı taraf özür dilemedikçe, durumu değiştirmek için uğraşmam.” ve “Problem konusunda hatamın olmadığını düşünüyorsam çözüm için hiçbir girişimde bulunmam.” gibi, problemin çözümünde sorumluluk üstlenmemeye ilgili olduğu görülmektedir. Böylece bu faktör de “**Sorumluluk Almama (SA)**” alt ölçeği olarak adlandırılmıştır.

Beşinci faktöre .43 ile .62 arasında değerlerle altı maddenin yüklendiği bulunmuştur. Faktörün özdeğeri 2.00 ve varyansı açıklama yüzdesi 2.70’dir. Bu faktörde yüklenen maddelerden 60. ve 14. maddenin, ikinci faktöre de .32 ve .33 değerle yüklenmişlerdir. Ancak maddelerin içerikleri incelendiğinde maddeler ölçekten çıkarılmamış beşinci faktörde yer almaları uygun görülmüştür. Buradaki altı maddenin içeriklerine bakıldığında bunların kişilerarası ilişkilerde karşılaşılan problemlerin çözümü konusunda ısrarcı/sebatkar, düşünce ve davranışlarla ilişkili olduğu görülmektedir. Örneğin; “Bir problem yaşadığımda problem çözülmeye kadar inatla üstüne giderim” ve “Bir problemi çözerken, mutlaka bir sonuca ulaşmalıyım diye düşünürüm.” gibi maddelerin beşinci faktörde toplandığı görülmektedir. Dolayısıyla beşinci faktöre “**İsrarcı-Sebatkar Yaklaşım (İ-SY)**” alt ölçeği adı verilmiştir.

Madde-alt ölçek toplam puanları arasındaki ilişkilerin incelenmesinde, her bir maddenin puanı ilgili alt ölçek puanından çıkarılarak analizler yapılmıştır. Bu analizlerin sonucunda maddelerden biri dışında tüm maddelerin alt ölçek toplam puanlarıyla hesaplanan korelasyon değerlerinin .30 ile .74 arasında değiştiği görülmektedir. Kendine Güvensizlik alt ölçeğinde yer alan bir madde için hesaplanan değer .22’dir ($p < 0.01$).

Her bir faktöre yüklenen maddelerin toplam puanları hesaplanarak alt ölçekler arasındaki ilişkilere bakılmıştır. Elde edilen değerler Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2. Alt Ölçek Toplam Puanları Arasındaki Korelasyon Değerleri

Alt Ölçek	POY	YPÇ	KG	SA
POY	----			
YPÇ	.02	----		
KG	.54**	-.09*	----	
SA	.44**	-.07	.48**	----
İ-SY	.16**	.55**	.01	-.02

N=526 * $p < 0.05$ ** $p < 0.01$

Tablodaki değerler incelendiğinde Probleme Olumsuz Yaklaşma olarak değerlendirilen birinci faktörün Kendine Güvensizlik ve Sorumluluk Almama olarak adlandırılan 3. ve 4. faktör puanlarıyla orta düzeyde olumlu yönde ilişkilerinin olduğu görülmektedir. Bu faktörün İsrarcı-Sebatkar Yaklaşım olarak adlandırılan 5. faktör puanlarıyla da düşük düzeyde olumlu ilişkisinin olduğu saptanmıştır. Ayrıca 4. faktör puanları ile 3. faktör puanlarının ilişkisinin orta düzeyde ve olumlu yönde olduğu gözlenmiştir.

Yapıcı Problem Çözme olarak adlandırılan 2. faktör puanlarının 3. faktör puanlarıyla negatif yönde düşük düzeyde; 5. faktör puanlarıyla ise orta düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişkilerinin olduğu bulunmuştur. Bu yaklaşımın Probleme Olumsuz Yaklaşma olarak

adlandırılan 1. faktör puanlarıyla negatif yönde anlamlı bir ilişkisinin olması beklenir. Ancak bu iki özellik arasındaki ilişkinin doğrusal olmayacağı düşüncesinden hareketle bunlar arasındaki olası ilişki farklı bir teknikle incelenmiştir. POY puanlarının aritmetik ortalamasından bir standart sapma alt ve üst değerleri kesme noktalarına göre örneklem grubu düşük, orta ve yüksek POY gösteren gruplar olarak üç gruba ayrılmıştır. Grupların YPÇ puanlarının varyans analizi tekniğiyle karşılaştırılması sonucunda anlamlı bir fark bulunmuştur ($F=3.28$; $p<0.05$). Aritmetik ortalama değerlerine bakıldığında düşük POY grubunun puan ortalamasının ($\bar{x}=60.00$), orta POY grubunun ortalamasından ($\bar{x}=57.13$) yüksek olduğu gözlenmiştir. Yüksek POY grubunun puan ortalaması ise ($\bar{x}=58.24$) diğer grupların ortalamasından anlamlı farklılık göstermemektedir. Bu sonuç da POY ve YPÇ arasında bir ilişkinin olduğunu; ancak bu ilişkinin doğrusal olmadığını göstermektedir.

Alt ölçeklerden alınabilecek en düşük ve en yüksek puanlar ile 526 kişilik örneklemde elde edilen puanların betimsel değerleri Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. Alt Ölçeklerden Elde Edilen Puanların Betimsel Değerleri

Alt Ölçekler	Alınabilecek Puan Genş.	Alınan Puan Genş.	\bar{X}	ss
POY	16 - 80	16 - 79	37.19	12.69
YPÇ	16 - 80	20 - 80	57.85	9.96
KG	7 - 35	7 - 34	12.41	4.09
SA	5 - 25	5 - 25	10.96	4.30
I-SY	6 - 30	6 - 30	21.60	4.20

Tablodaki değerler incelendiğinde alt ölçeklerden alınabilecek puanların genişliğiyle örneklemde elde edilen puanların genişliğinin oldukça benzer olduğu görülmektedir. Aritmetik ortalamalara bakıldığında ise, alınabilecek en yüksek puana göre değerlendirildiğinde POY ve SA puan ortalaması değerlerinin düşük, YPÇ ve I-SY değerlerinin ise yüksek olduğu gözlen-

mektedir. En düşük değer de KG puanlarında olduğu bulunmuştur.

Ölçüt Bağımlı Geçerlik

KPÇE’nin 50 maddelik formuyla birlikte Problem Çözme Envanteri (PÇE) ve Sürekli Kaygı Ölçeği (SKÖ) farklı yaş, cinsiyet, program ve sınıf düzeyinde bulunan 97 öğrenciye uygulanmıştır. KPÇE’nin alt ölçek puanları ile benzer ve farklı yapıları ölçtüğü kabul edilen PÇE’nin Problem çözme yeteneğine güven (PÇG), Yaklaşma-kaçınma (Y-K) ve Kişisel kontrol (KK) alt ölçek puanları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Ayrıca alt ölçek puanlarının SKÖ’den elde edilen puanlarla ilişkileri de incelenmiştir. Yapılan analizlerden elde edilen sonuçlar Tablo 4’de sunulmuştur.

Tablo 4. KPÇE Alt Ölçek Puanlarının PÇE’nin Alt Ölçek Puanları ve SKÖ Puanları Arasındaki Korelasyon Değerleri

Ölçekler	POY	YPÇ	KG	SA	I-SY
PÇE-PÇG	.45**	-.53**	.37**	.20	-.34**
PÇE-Y-K	.31**	-.46**	.39**	.11	-.34**
PÇE-KK	.32**	-.31**	.36**	.08	-.22*
SKÖ	.57**	-.36**	.30**	.30**	-.25*

* $p<0.05$ ** $p<0.01$ n=97

Tablo incelendiğinde KPÇE’nin alt ölçeklerinden Probleme Olumsuz Yaklaşma ve Kendine Güven-sizlik puanlarının PÇE’nin tüm alt ölçek puanlarıyla düşük ve orta düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişkilerinin olduğu görülmektedir (.31 ile .45 arası). PÇE’den alınan yüksek puan problem çözme becerisi algısının düşüklüğüne işaret ettiğinden, burada elde edilen pozitif yöndeki bir değer negatif ilişki; negatif yöndeki bir değer de pozitif bir ilişkiyi gösterir. Yapıcı Problem Çözme ve Isırcı-Sebatkar Yaklaşım puanlarının PÇE alt ölçeklerinin puanlarıyla ilişkileri ise düşük ve orta düzeyde negatif yönde olduğu saptanmıştır (-.22 ile -.53 arası). Sorumluluk Almama puanları ile PÇE’nin alt ölçek puanları arasında .08 ile .20 arasında değişen

değerlerde ancak anlamlı olmayan korelasyon katsayıları gözlenmiştir.

KPÇE'nin alt ölçekleriyle SKÖ arasındaki ilişkilere bakıldığında ise Probleme Olumsuz Yaklaşma ($r=.57$), Kendine Güvensizlik ($r=.30$) ve Sorumluluk Almama'nın ($r=.30$) sürekli kaygıyla olumlu yönde ilişkili olduğu bulunmuştur ($p < 0.01$). Aynı şekilde Yapıcı Problem Çözme ($r=-.36$; $p < 0.01$) ve Israrcı-Sebatkar Yaklaşım da ($r=-.25$; $p < 0.05$) sürekli kaygı ile negatif yönde ilişkilidir.

Envanterin Güvenirliği

Envanterden alınan puanların güvenirliliğine, Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı ve test-tekrar test kararlılık katsayısı hesaplanarak bakılmıştır. İç tutarlık katsayıları 526 öğrenciden toplanan verilerden hesaplanmıştır. Ölçüt bağıntılı geçerlik çalışması için veri toplanan gruptan dört hafta ara ile 60 öğrenciye ölçek tekrar uygulanmış ve iki ölçüm arasındaki korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Elde edilen değerler Tablo 5'de gösterilmiştir.

Tablo 5. Alt Ölçeklerin Cronbach Alfa ve Test-Tekrar Test Korelasyon Değerleri

Alt Ölçekler	Alfa	rtt
POY	.91	.89
YPÇ	.88	.82
KG	.67	.69
SA	.74	.76
I-SY	.70	.70

Tablo incelendiğinde alt ölçekler için hesaplanan Cronbach Alfa iç tutarlık katsayılarının .67 ile .91 arasında değiştiği gözlenmektedir. Test-tekrar test yöntemiyle elde edilen değerler ise .69 ile .89 arasında değişmektedir.

TARTIŞMA

Yapılan faktör analizi çalışması sonucunda, geliştirilmesi amaçlanan ölçme aracının beş faktörlü bir yapıya sahip olduğu bulunmuştur. Toplam 50 maddenin kümelendiği bu faktörlerin özdeğerleri 10.98 ile 2.00 arasında değişmekte ve toplam varyansın 38.38'ini açıklamaktadır. Bu değer çok boyutlu bir ölçme aracı için yeterli kabul edilmektedir (Büyüköztürk, 2002). Her bir faktörde toplanan maddelerin benzer içeriklere sahip olduğu ve kişilerarası problemlerin çözümünde farklı düşünce, duygu ve davranışları yansıttığı gözlenmiştir. Faktör analizi bulguları çerçevesinde faktörlerin Probleme Olumsuz Yaklaşma, Yapıcı Problem Çözme, Kendine Güvensizlik, Sorumluluk Almama ve Israrcı-Sebatkar Yaklaşım olarak adlandırılabilir.

Çalışmada elde edilen faktör yapısı D'Zurilla ve Nezu'nun (1990) Sosyal Problem Çözme Envanteri'ndeki yapıyı yeniden inceleyen Maydeu-Olivares ve D'Zurilla'nın (1996) ulaştıkları probleme yaklaşım ve problem çözme boyutlarında yer alan; probleme olumlu yönelme, probleme olumsuz yönelme, akılcı problem çözme, içtepisel/dikkatsiz yaklaşım ve kaçınmacı yaklaşım şeklindeki beşli yapıya benzemektedir. Bu çalışmada Probleme Olumsuz Yaklaşma ve Israrcı-Sebatkar Yaklaşım, probleme yaklaşım boyutunda değerlendirilebilir. Yapıcı Problem Çözme, Kendine Güvensizlik ve Sorumluluk Almama'nın ise problem çözme boyutunda yer aldığı görülmektedir. Nitekim alt ölçeklerin birbirleriyle olan ilişkileri incelendiğinde, bu düşünceyi destekleyen bulguların olduğu görülmektedir (bkz. Tablo 2). Probleme Olumsuz Yaklaşma, Kendine Güvensizlik ve Sorumluluk Almama arasında orta düzeyde ilişkiler gözlenirken, benzer şekilde Yapıcı Problem Çözme ve Israrcı-Sebatkar Yaklaşım puanları arasında da orta düzeyde bir ilişki gözlenmiştir.

Maddelerin faktör yapısı ve faktörler birer alt ölçek olarak ele alındığında, bunlardan hesaplanan korelasyon değerlerinin işaret ettiği ilişkilere bakılarak

her bir faktörün kişilerarası problem çözmeyle ilgili farklı alt boyutları (yapıları) ölçtüğü anlaşılmaktadır. Bu yapısal özelliğinden dolayı ölçekten alınacak toplam puanın (50 madde) kullanılmasının bireylerin kişilerarası problem çözme özelliğini ölçmek için uygun olmayacağı; ölçeğin alt ölçek puanlarının ayrı ayrı kullanılmasının daha uygun olacağı söylenebilir.

Envanterin yapı geçerliğini belirleyebilmek için bu çalışmada sadece Açıklayıcı Faktör Analizi yapılmıştır. Benzer örneklemler başka bir çalışmada, aracın yapı geçerliğine daha güçlü kanıtlar oluşturabilecek Doğrulayıcı Faktör Analizi'nin yapılmasında yarar vardır. Ayrıca birden fazla faktöre yüklenen az sayıdaki maddeyle ilgili daha ayrıntılı bilgilere ulaşılabilecektir.

Ölçüt bağıntılı geçerlik çalışmasında Probleme Olumsuz Yaklaşma ve Kendine Güvensizlik ile PÇE'nin üç alt ölçeği arasında anlamlı ilişkiler görülmüştür. Bireylerin Probleme Olumsuz Yaklaşma ve Kendine Güvensizlik puanları yükseldikçe problem çözme güveni, yaklaşma-kaçınma ve kişisel kontrol algısı düşmektedir. Yapıcı Problem Çözme ve Israrcı-Sebatkar Yaklaşım puanlarının PÇE'nin tüm alt ölçekleri ile anlamlı ilişkileri görülmüştür. Yapıcı Problem Çözme ve Israrcı-Sebatkar Yaklaşım puanları yükseldikçe problem çözme algısı da yükselmektedir. Sorumluluk Almama puanları ile PÇE puanları arasında beklenen yönde düşük korelasyon değerleri elde edilmekle birlikte (.08 ile .20 arası) bunlar anlamlı bulunmamıştır. Bu durum sorumluluk almama özelliğinin PÇE'de ölçülmediği şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca örneklemin büyütülmesi durumunda örneğin .20'lik bir değer anlamlı olduğu görülebilir. Daha sonraki çalışmalarda bu alt ölçeğin kişilerarası ilişkilerde sorumluluğu ölçme özelliğine sahip ölçeklerle ilişkisine bakmakta yarar vardır.

Literatürde kaygının problem çözme ile olumsuz yönde ilişkisinin olduğu ve problem çözme performansını düşürdüğü yönünde bilgiler mevcuttur. Bu

bilgiden yola çıkarak, sürekli kaygı ile kişilerarası problem çözme ilişkisine bakıldığında Probleme Olumsuz Yaklaşma, Kendine Güvensizlik ve Sorumluluk Almama'nın sürekli kaygı ile ilişkili olduğu görülmüştür. Bireylerin sürekli kaygı puanları yükseldikçe bu üç özellikteki puanları da yükselmektedir. Sürekli kaygının benzer şekilde Yapıcı Problem Çözme ve Israrcı-Sebatkar Yaklaşım ile negatif yönde ilişkileri gözlenmiştir. PÇE ve SKÖ'nin kullanılarak yapılan ölçüt bağıntılı geçerlik çalışmasından elde edilen sonuçlar geliştirilen ölçeğin geçerliği için önemli kanıtlara işaret ettiği kabul edilebilir.

Geliştirilen envanterin güvenilirlik çalışmaları sonucunda alt ölçekler için elde edilen Cronbach Alfa değerlerinin .67 ile .91 arasında; test-tekrar test için hesaplanan kararlılık katsayılarının ise .69 ile .89 arasında değiştiği gözlenmiştir. Bu sonuçlar Kendine Güvensizlik dışındaki dört alt ölçekten alınan puanların kabul edilebilir güvenilirlik (.70 ve üstü) değerlerine sahip olduğu söylenebilir (Özgüven, 1994; Tavşancıl, 2002). Her iki güvenilirlik çalışmasında Kendine Güvensizlik alt ölçeği için elde edilen değerlerin (.67 ve .69) belirtilen ölçütün biraz altında olduğu görülmektedir. Bu durum çalışmanın bir diğer sınırlılığını oluşturmaktadır. Böylece aracın kullanılacağı benzer örneklemler araştırmalarda tekrar güvenilirlik çalışmasının yapılmasında yarar vardır.

KAYNAKLAR

Büyüköztürk, Ş. (2002). *Sosyal bilimler için veri analizi elkitabı*. Ankara: PegemA Yayıncılık.

Çam, S. (1995). Öğretmen adaylarının ego durumları ile problem çözme becerisi algısı ilişkisinin incelenmesi, *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 6, (2), 37-42.

D'Zurilla, T.J. (1986). *Problem-solving therapy: A social competence approach to clinical intervention*. New York: Springer.

- D'Zurilla, T.J. ve Goldfried, M.R. (1971). Problem solving and behavior modification. *Journal of Abnormal Psychology*, 78, 107-126.
- D'Zurilla, T.J. ve Nezu, A. (1982). Social problem solving adults. In P.C. Kendall (Ed.), *Advances in cognitive- behavioral research and therapy*. Orlando, FL: Academic Press, 202-275.
- D'Zurilla, T.J. ve Nezu, A.M. (1987). The Heppner and Krauskopf Approach: A model of personal problem solving or social skills? *Journal of Counseling Psychology*, 15 (3), 463-470.
- D'Zurilla, T.J. ve Nezu, M. (1990). Development and preliminary evaluation of the Social Problem- Solving Inventory: Psychological assessment. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 2 (2), 156-163.
- Dora, S. (2003). Sosyal problem çözme envanteri (revize edilmiş formu)'nin Türkçe'ye uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Frauenknecht, M. ve Black, D.R. (1995). Social Problem-Solving Inventory for adolescents (SPSI-A): Development and preliminary psychometric evaluation. *Journal of Personality Assessment*, 64 (3), 522-539.
- Graf, A. (2003). Psychometrische Überprüfung einer deutschsprachigen Übersetzung des SPSI-R. *Zeitschrift für Differentielle und Diagnostische Psychologie*, 24, (4), 277-291.
- Heppner, P.P. ve Krauskopf, C.J. (1987). An information- processing approach to personal problem solving. *The Counseling Psychologist*, 15, 371-447.
- Heppner, P.P. ve Petersen, C.H. (1982). The development and implications of a personal problem - solving inventory. *Journal of Counseling Psychology*, 29, 66-75.
- Heppner, P.P., Witty, T.E. ve Dixon, W.A. (2004). Problem -solving appraisal and human adjustment: A review of 20 years of research using the problem solving inventory. *The Counseling Psychologist*, 32 (3), 344-428.
- Johnson, D. W. ve Johnson, R. T. (1995). *Teaching Students to be Peacemakers*, Minnesota: Interaction Book Company.
- Lange, M. (1993). *Fundamentals of cognitive psychology*. The McGraw-Hills Companies, Inc.
- Maydeu-Olivares, A. ve D'Zurilla, T.J. (1996). A factor-analytic study of the social problem solving inventory : An Integration of theory and data. *Cognitive Therapy and Research*, 20 (2), 115-133.
- Maydeu-Olivares, A. ve D'Zurilla, T. J. (1997). The factor structure of the problem solving inventory. *European Journal of Psychological Assessment*, 13, (3), 206-215.
- Morgan, C.T. (1991). *Psikolojiye giriş*. (Ed. S.Karakas), Ankara: Meteksan Ltd. Şti.
- Öğülmüş, S. (2001). *Kişilerarası Sorun Çözme Becerileri ve Eğitimi*, Ankara: Nobel Yayınları.
- Öner, N. (1997). *Türkiye'de kullanılan psikolojik testler*. (3. Baskı), İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 365-373.
- Özgüven, İ. E. (1994). *Psikolojik testler*. (1. Baskı), Ankara: Yeni Doğu Matbaası.
- Phillips, S. D., Pazienza, N. J. Ve Ferin, H. H. (1984). Decision-making styles and problem-solving appraisal. *Journal of Counseling Psychology*, 31, 497-502.
- Sahin, N., Sahin, N. ve Heppner, P. P. (1993). Psychometric properties of the Problem Solving Inventory in a group of Turkish university students. *Cognitive Therapy and Research*, 17, 379-396.

Savaşır, I. ve şahin, N. H. (Ed.) (1997). *Bilişsel-davranışçı terapilerde değerlendirme: Sık kullanılan lekler*. Ankara: Türk Psikologlar Deneęi Yayınları.

Schultz, D. (1981). *A history of modern psychology*. (3. publish), Harcourt Brace Jovanovich, Inc.

Shure, M. B. ve Spivack, G. (1972). Means-ends thinking, adjustment, and social class among elementary-school-aged children. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 38, 348-353.

Tavşancıl, E. (2002). *Tutumların llmesi ve SPSS ile veri analizi*. Ankara: Nobel Yayınları.

Taylan, S. (1990). Heppner'in problem özme envanterinin uyarlama, güvenirlik ve geçerlik alışmaları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, A. . Sosyal Bilimler Enstits.

SUMMARY

DEVELOPING THE INTERPERSONAL PROBLEM SOLVING INVENTORY (IPSI): THE VALIDITY AND RELIABILITY PROCESS

Sabahattin Çam*

Songül Tümkaya**

The concept of social problem solving is referred to the solution of problems that occur in real-life situations. D’Zurilla and Nezu (1990) describe social problem solving as a way of finding effective problem solving methods and techniques and producing effective cognitive-behavior processes that individuals come a cross in their daily life.

In order to measure problem solving skills, the Problem Solving Inventory-PSI (Heppner and Peterson, 1982) and revised form of the Social Problem Solving Inventory-SPSI-R (Maydeu-Olivares and D’Zurilla, 1996) were translated from English into Turkish language. PSI consists of three sub-scale namely, problem solving confidence, approach-avoidance style and personal control (Heppner, Witty and Dixon, 2004). On the other hand, SPSI-R consists of five sub-scales. These are positive approaching to the problem, negative approaching to the problem, rational problem solving, impulsive/careless approach and avoidance approach.

It is found that there is a significant difference between the results of the validity and reliability for Turkish from of PSI and the results obtained from the original scale form (Taylan, 1990; Sahin, Sahin and Heppner, 1993). In the light of Social Problem Solving Theory, the scale’s factor structure is re-analyzed by Olivares and D’Zurilla (1997) and it was found that the

scale has two components of “problem- solving efficacy” and “problem solving skills”.

Having translated the SPSI-R into Turkish Dora (2003) found five factors that are similar to the original version. However, some of the factor values were below .30 and some items were under different factors unlike the original form. In addition, the internal consistency and total item correlation coefficient were lower than those of the original scale.

As can be understood from the literature, translated forms of two inventories aim to measure the approaches of individuals to the general and personal problems in their daily life and their problem solving behaviors. It can be said that although these two inventories provide information about problems in interpersonal relationships it is difficult to say that they give information about individuals approach to the problems and the problem solving behaviors. Due to the fact that the limitations on translation of formerly developed scales there is a need for developing a scale measuring the interpersonal problem solving approaches and behaviors appropriate for the Turkish society. In brief, the purpose of this study is to develop an Interpersonal Problem Solving Inventory.

* Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü; Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim Dalı, Adana. e-posta: sabahcam@cu.edu.tr

** Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü; Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı, Adana. e-posta:stumkaya@cu.edu.tr

METHOD

The sample consist of 526 (undergraduate and graduate level-without thesis) students (260 female and 266 male) at Cukurova University. The age ranking is 18 to 30 and the mean is 21.82 (sd= 2.07).

Heppner and Petersen's PSI (1982) and D'Zurilla and Nezu's SPSI (1990) were examined to prepare items for the initial form. Literature related interpersonal relationships and interpersonal problem solving approaches was also reviewed. Upon the gathered information, to prepare the items 70 university students randomly selected from different programs and grades were asked to write an essay about how they reacted the problems when they had an interpersonal problems, what feelings they had and what methods they used to solve the problems. After analyzing their essays 90 items were written for reflecting the thoughts, emotions and behaviors related to interpersonal problem solving in a form of five-point scale.

A pilot study with 50 students was conducted. Students were asked to examine the items and give feedback about the meaning and wording of items. Upon their suggestion the meaning of six items were changed. For the criterion validity the PSI and STAI-T were used. The data were collected by the researchers during the fall and spring term in 2005 in classrooms.

SPSS 11.5 was used for analyzing the data. To begin with descriptive statistics were computed. Explanatory Factor Analysis was used to examine the factor structure of the scale. The correlation between scores was described by Pearson Correlation coefficient. Internal consistency was checked by Cronbach Alfa coefficient.

RESULTS

Once the descriptive values of item scores are examined 16 items excluded from the analysis process. After factor analysis the mean values of 74 items was

found 1.59 to 3.96; standard deviation was between 0.94 and 1.41, and the highest skewness value was 1.96; the highest kurtosis value was 2.85.

For the structure validity of the scale explanatory factor analysis was applied by adopting PCA approach. Factor analyzing revealed a KMO coefficient of 0.90. Also, the Bartlett test was significant. Results show that communalities of items are between .45 and .68 and 16 factors emerged, having an eigen value above 1.00 and explaining the 57.03 % of variance. When the scree plot is examined regarding to the eigen value of factors, it is decided that five factors could be appropriate for the structure of the scale. By examining the values, five factors having an eigen value of 2.00 and more than 2.00, and explaining the 38.38% of the total variance become evident. Thus, as a result of analysis by the varimax rotation method 50 items are found relevant for the scale. Eigen values of factors are in order, 10.98, 9.44, 3.43, 2.55 and 2.00. Percentages of explaining variance are 14.84, 12.76, 4.64, 3.44 and 2.70. The number of items in each factor is 16, 16, 7, 5 and 6. According to the content of items, factors are called as 1.Approaching problems in a negative way, 2.Constructive problem solving, 3.Lack of self-confidence, 4. Unwilling to take responsibility, 5. Insistent-persevering approach sub-scales.

When the relationships between sub-scales are examined, correlation between 1, 3 and 4 is found $r = .44, .48$ and $.54$ ($p < .01$); a moderate relationship is found between 2 and 5 $r = .55$ ($p < .01$). The correlation between item sub- scale scores is between $.22$ and $.74$ ($p < 0.05$).

In the criterion validity study ($n = 97$) it is found that as when the scores of Approaching the Problem in a negative way and Lack of self-confidence get higher, problem solving confidence, approach-avoidance and perception of self-control measured by PSI get lower ($r = .31$ to $r = .45$). As the Constructive

Problem Solving and Insistent-persevering Approach scores get higher problem solving perception scores also rise ($r = -.22$ to $-.53$).

In addition, there are positive correlations between STAI-T and Approaching to the problem in a negative way ($r = .57$), Lack of Self-confidence ($r = .30$) and Unwilling to take responsibility ($r = .30$); and negative correlations between STAI-T and Constructive Problem Solving ($r = -.36$) and Insistent-persevering Approach ($r = -.25$).

The reliability of the inventory is proven by computing the internal consistency and test re-test reliability. The Cronbach Alfa internal consistency coefficients are between .67 and .91 ($n = 526$). The scale was administered to 60 students twice for 4 week interval and the correlations are found between .69 to .89.

DISCUSSION

The results of factor analysis show that scale has five factors namely 1. Approaching problems in a negative way, 2. Constructive problem solving, 3. Lack of self-confidence, 4. Unwilling to take responsibility, 5. Insistent-persevering approach sub-scales. The factor structure is found similar to that of SPSI's (5 factor) reanalyzed by Maydeu-Olivares and D'Zurilla (1996). The results of criterion validity by using the PSI and STAI-T show a great deal of evidence for the validity of the scale. Results of Cronbach Alfa and test re-test indicated that scores obtained from the scale are rather reliable.

Considering the factor structure and the correlation between factors, it can be concluded that the scale can measure different sub-structures related to the interpersonal problem solving. Due to these structural characteristics, it is not appropriate to use the total score obtained from the scale (50 items). It can be said that sub-scale scores should be used separately.

In conclusion the inventory is a reliable and valid tool to measure the interpersonal problem solving approach and behaviors of university students aged between 18 to 30.